

MARTIN DAHL

WPLYW EUROPEJSKIEGO KRYZYSU IMIGRACYJNEGO NA PROCESY DEZINTEGRACYJNE W UNII EUROPEJSKIEJ

WPROWADZENIE

W 2015 roku Unia Europejska stanęła w obliczu jednego z największych wyzwań w historii swojego istnienia. Przedłużające się konflikty zbrojne, takie jak wojna w Syrii czy wojna domowa w Libii, w połączeniu z niestabilną sytuacją polityczną i ekonomiczną w licznych państwach znajdujących się w bliskim sąsiedztwie Unii Europejskiej, doprowadziły do masowego napływu imigrantów na terytorium Europy. Przełożyło się to na wzrost napięć pomiędzy państwami europejskimi oraz nasiliło procesy dezintegracyjne wewnątrz Unii Europejskiej¹. Rok 2015 można uznać za przełomowy, gdyż w państwach nieależących do Unii Europejskiej złożono rekordową liczbę wniosków o azyl – prawie 1,3 miliona. Umownie uznawany jest również za początek kryzysu imigracyjnego, choć należy zauważyć, że od lat mamy do czynienia z rosnącym napływem migrantów do Europy.

Zgodnie z Konwencją Dublińską imigranci starający się o azyl mają obowiązek rejestracji w pierwszym państwie Unii Europejskiej, do którego przybyli². Jednak skala napływu przybyszów do Europy, połączona z przeciążeniem i niewydolnością administracji publicznej Włoch oraz Grecji, przełożyła się na brak egzekwowania porozumień dublińskich wobec napływających uchodźców. Skutkowało to ich niekontrolowanym przemieszczaniem się do państw Europy

---

Dr MARTIN DAHL – Uczelnia Łazarskiego, Wydział Ekonomii i Zarządzania; adres do korespondencji: ul. Świeradowska 43, 02-662 Warszawa; e-mail: m.dahl@lazarski.edu.pl

¹ M. DAHL, B. PISKORSKA, P. OLSZEWSKI, *Europejskie doświadczenia z demokracją i gospodarką rynkową. Przykład dla Ukrainy*, Warszawa: Dom Wydawniczy ELIPSA 2015, s. 28-39.

² M. PACEK, *Polska polityka migracyjna a rozwiązania unijne*, „Studia Europejskie” 2005, nr 4, s. 48.

Północnej, a zwłaszcza do Niemiec, które w 2015 roku przyjęły prawie 2 miliony migrantów, w tym 1,1 miliona uchodźców.

W 2015 roku państwa europejskie oraz Unia Europejska okazały się bezradne w zakresie zarządzania i ograniczania kryzysu migracyjnego. Sytuację dodatkowo skomplikowała wypowiedź Angeli Merkel, w której niemiecka kanclerz zapraszała uchodźców do Niemiec i Europy³. Jej słynna już wypowiedź, udzielona podczas konferencji prasowej w dniu 31 sierpnia 2015 roku, „*Wir schaffen das*”, stała się początkiem nowej „*Willkommenskultur*” Niemiec⁴, ale skutkowała także wzrostem napływu imigrantów i niemalże całkowitą utratą kontroli nad tym procesem.

Kryzys imigracyjny obnażył także skalę problemów międzynarodowych, takich jak brak wspólnej polityki imigracyjnej państw należących do Unii Europejskiej czy słabość instytucji europejskich w obliczu wyzwań kryzysowych. Podzielił także społeczeństwa i państwa europejskie oraz ukazał brak jedności i jednomyślności Unii Europejskiej. Podczas gdy państwa Europy Zachodniej zmuszone były zmierzyć się z zupełnie nową sytuacją, to w tym samym czasie kraje Europy Środkowo-Wschodniej opowiedziały się za daleko idącą izolacją wobec problemów związanych z masową imigracją ludności. Narastające różnice pomiędzy Europą Zachodnią a Środkowo-Wschodnią doprowadziły z jednej strony do pochopnych i nieprzemyślanych decyzji nakazujących wszystkim państwom członkowskim przyjęcie określonych kwot imigrantów, z drugiej zaś nasiliły tendencje izolacjonistyczne, prowokując tym samym zarzuty o braku europejskiej solidarności w obliczu kryzysu imigracyjnego. Krótkowzroczność licznych polityków europejskich doprowadziła do sytuacji, w której – zgodnie z teorią realizmu w stosunkach międzynarodowych – silniejsze państwa Unii Europejskiej podjęły próbę narzucenia swojej woli i rozwiązań państwom słabszym. Państwa słabsze zaś w wielu momentach i przypadkach wykazały się ponadproporcjonalną asertywnością i oporem przed przyjęciem nawet ograniczonej liczby migrantów na swoje terytoria. Konsekwencją takiego podejścia był wzrost poparcia w licznych państwach UE dla ugrupowań nacjonalistycznych, islamofobicznych i eurosceptycznych oraz skoncentrowanie się na obronie wąsko pojętego interesu narodowego przez liczne państwa⁵. Co gorsza, sytuacja kryzysowa

³ P. DOMINICZAK, D. BARRETT, M. HOLEHOUSE, *Calais Migrants Given Green Light to Use European Human Rights Laws to Come to Britain*, „The Telegraph”, 2.11.2017.

⁴ *Protokoll der Bundespressekonferenz vom 31. August 2015*, www.bundesregierung.de (dostęp: 2.01.2018).

⁵ E. LESIEWICZ, *Strefa Schengen w dobie kryzysu imigracyjnego*, „Przegląd Politologiczny” 2016, nr 4, s. 179.

w kontekście kryzysu imigracyjnego nie uległa złagodzeniu z biegiem czasu, lecz wręcz przeciwnie, umocniła podział na tzw. państwa starej i nowej Unii Europejskiej. W połączeniu z takimi wydarzeniami, jak Brexit⁶, wzrost populizmu w Europie, wspieranie przez Rosję działań mających na celu konfliktowanie poszczególnych państw Unii Europejskiej między sobą czy niezrozumienie przez szerokie rzesze społeczeństw europejskich korzyści i zysków płynących z procesu integracji europejskiej możemy stwierdzić, że ryzyko rozpadu Unii Europejskiej nigdy nie było tak wysokie, jak obecnie.

Kryzys imigracyjny jest tylko jednym z wielu czynników dezintegrujących Unię Europejską, jednak ze względu na skalę zjawiska oraz ogrom towarzyszących mu kontrowersji należy go uznać za jeden z kluczowych. Dlatego celem niniejszego opracowania jest próba oceny, za pomocą następujących metod badawczych: analizy faktów, analizy politologicznej i analizy decyzyjnej, wpływu kryzysu imigracyjnego na procesy dezintegracyjne wewnątrz Unii Europejskiej.

GENEZA I ROZWÓJ KRYZYSU IMIGRACYJNEGO W EUROPIE OD 2015 ROKU

Masowe migracje ludności nie są zjawiskiem nowym⁷. Czynniki wyzwalające procesy migracyjne od wieków są z reguły te same: prześladowania, zła sytuacja bytowa czy zmiany klimatyczne. Zgodnie z opublikowanym w 2016 roku raportem ONZ globalna liczba migrantów w 2015 roku osiągnęła rekordowy poziom 244 milionów ludzi, z czego 20 milionów stanowili uchodźcy. Około 65% wszystkich migracji dotyczyło kontynentu europejskiego⁸.

Analizując źródła europejskiego kryzysu imigracyjnego z 2015 roku, należy zwrócić uwagę na dwa podstawowe czynniki, które do niego doprowadziły.

Pierwszym z nich są od lat nierozwiązane problemy polityczne i społeczno-ekonomiczne państw położonych w Afryce Północnej⁹. Czynniki te spowodowały kulminację niezadowolenia społecznego, co dało impuls do masowych protestów, jakie miały swój początek w Tunezji w grudniu 2010 roku. Następnie fala niezadowolenia, połączona z nadzieją na zmiany polityczne w regionie, przeniosła

⁶ M. DAHL, Y. SKOMOROKHOVA, *The Balance of Power in the European Union after Brexit*, „Studia Europaea” 2017, nr 3, s. 267-284.

⁷ M. DAHL, *Europejski kryzys imigracyjny i jego konsekwencje dla Republiki Federalnej Niemiec – aspekty polityczne, społeczne i gospodarcze*, „Studia Polityczne” 2016, nr 4(44), s. 261.

⁸ *International Migration Report 2015. Highlights*, New York: United Nations 2016, s. 1, 13.

⁹ B. KOSZEL, *Unia Europejska, Niemcy i problem uchodźców (2014–2016)*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2016, nr 10, s. 145.

się na inne kraje, takie jak Egipt, Algieria, Libia, Jordania czy Syria¹⁰. W większości tych państw udało się załagodzić napiętą sytuację społeczną i polityczną, jednak w przypadku Libii oraz Syrii doszło do trwałych i przedłużających się konfliktów wewnętrznych. Analizując bieżącą sytuację polityczną i społeczną w Libii możemy powiedzieć, że mamy do czynienia z państwem upadłym, w którym toczy się nieustanna rywalizacja o władzę – głównie między uznaną przez społeczność międzynarodową Izbą Reprezentantów, z rządem w Tobruku, a nieuznanym na arenie międzynarodowej Powszechnym Kongresem Narodowym, z rządem w Trypolisie¹¹. Obalenie reżimu Kadafigo w 2011 roku doprowadziło do powstania próżni w sprawowaniu władzy, tym samym otwierając międzynarodowym migracjom ludności nową drogę do Europy. Panujące w Libii bezprawie umożliwiło powstanie sieci przemytników, trudniących się przetrzutem imigrantów z terytorium Libii do Europy. W ten sposób państwo będące buforem pomiędzy imigrantami a Europą stało się jednym z głównych szlaków przetrzutowych ludności zamierzającej przedostać się do Europy¹².

Drugim czynnikiem wyzwalającym falę migracji do Europy jest konflikt zbrojny na terenie Syrii. W wojnę domową w tym państwie, oprócz licznych mniejszości etnicznych i narodowych, zaangażowane są regionalne i światowe mocarstwa, mające odmienne interesy¹³. Syria stała się polem bitwy dla wojny zastępczej, w której sunnickie grupy ekstremistów walczą po stronie tzw. Państwa Islamskiego z reżimem prezydenta Syrii Baszara el-Asada. Dodatkowo władze syryjskie – wspierane przez Rosję – toczą walki z licznymi grupami rebeliantów, wspieranymi przez Stany Zjednoczone i państwa Zachodu. W walkę z tzw. Państwem Islamskim zaangażowane są również bojówki kurdyjskie, co z kolei jest krytycznie postrzegane przez Turcję¹⁴. Skutki wojny w Syrii okazały się dramatyczne. Według Syryjskiego Obserwatorium Praw Człowieka w wyniku

¹⁰ A. HAMZAWY, M. OTTAWAY, *Protest Movements and Political Change in the Arab World*, vol. 28, Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace 2011, s. 5. Por. też: M.P. Angrist, *Understanding the Success of Mass Civic Protest in Tunisia*, „The Middle East Journal” 67 (2013), nr 4 s. 547-564; L. CHOMIAK, *The Making of a Revolution in Tunisia*, „Middle East Law and Governance” 3 (2011), nr 1-2, s. 68-83.

¹¹ M. DENIS, T. LACHER, W. LACHER, *Die Folgen des Libyen-Konflikts für Afrika. Gräben zwischen der AU und dem Westen, Destabilisierung der Sahelzone*, Berlin: SWP 2012. Por. także: *Libya beyond the Revolution: Challenges and Opportunities*, red. R. Chami, Washington, DC: International Monetary Fund, Middle East and Central Asia Department 2012.

¹² M. DAHL, A. DZIUDZIK, *Państwa Unii Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego z 2015 roku*, „Unia Europejska.pl” 2017, nr 3(244), s. 18.

¹³ A. YONAH, A.C. DEAN, *The Islamic State: Combating the Caliphate*, London: Lexington Books 2015, s. 62.

¹⁴ K. ROTH, *At Least Protect the Civilians*, „Los Angeles Times”, 13.11.2015.

toczącego się od 2011 roku konfliktu śmierć poniosło ponad 300 tys. osób (stan na wrzesień 2016)¹⁵, zaś prawie 5 mln Syryjczyków zostało przymusowo przesiedlonych czy wyemigrowało, by uniknąć prześladowań lub śmierci¹⁶.

Działaniem *ad hoc* Unii Europejskiej w obliczu masowego napływu imigrantów na kontynent europejski było częściowe zawieszenie porozumienia dublińskiego. Według szacunków Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IMO) już w połowie września 2015 roku ponad połowa imigrantów przybyłych na terytorium Włoch nie złożyła stosownego wniosku o azyl, tylko udała się dalej, na północ Europy. W podobny sposób przedstawiała się sytuacja w Grecji, co skutkowało tym, że w I kwartale 2015 roku 40% wszystkich wniosków o azyl w Unii Europejskiej zostało złożonych w Niemczech, natomiast we Włoszech tylko 8%. W zaistniałej sytuacji niemiecka kanclerz Angela Merkel oświadczyła, że porozumienie dublińskie jest nieadekwatne w stosunku do realiów, z jakimi zderzyła się Europa, i że uchodźcy, którzy przedostali się do Niemiec, nie będą odsyłani do pierwszego kraju Unii Europejskiej, z którego przybyli¹⁷. Doprowadziło to do mylnego przekonania wśród wielu imigrantów, że granice Republiki Federalnej Niemiec zostały dla nich stale otwarte, co spowodowało jeszcze większy napływ uchodźców, zaś Angela Merkel 1 września 2015 roku ogłosiła, że Konwencja dublińska nadal ma moc obowiązującą, co w praktyce miało oznaczać odsyłanie imigrantów do państw Unii Europejskiej, które jako pierwsze przyjęły uchodźców. Jednak już trzy dni później, w wyniku niemożności udzielenia odpowiedniej pomocy uchodźcom przez rządy Austrii i Węgier, władze RFN ponownie zdecydowały, że będą przyjmować imigrantów przybywających do Niemiec przez Węgry i Austrię, nawet bez wymaganych w świetle porozumień dublińskich dokumentów rejestracyjnych. W połowie września 2015 roku władze niemieckich krajów związkowych oświadczyły, że nie są w stanie przyjąć i zapewnić utrzymania stale napływającym uchodźcom, następstwem czego było podjęcie w dniu 13 września 2015 roku decyzji o wprowadzeniu kontroli na niemieckiej granicy południowej i czasowym zawieszeniu porozumienia z Schengen¹⁸. 10 listopada 2015 roku Federalne Ministerstwo ds. Wewnętrznych oświadczyło, że Niemcy

¹⁵ Syria. Ponad 300 tys. ofiar wojny domowej, „Rzeczpospolita”, 13.09.2016.

¹⁶ R. PREUB, *Zahlen und Fakten zum Syrienkrieg*, Bayrisches Fernsehen, www.br.de (dostęp: 26.12.2017).

¹⁷ *Dublin-Verfahren ausgesetzt: Syrien-Flüchtlinge dürfen in Deutschland bleiben*, „Spiegel Online”, 25.08.2015, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/syrien-fluechtlinge-deutschland-setzt-dublin-verfahren-aus-a-1049639.html> (dostęp: 26.12.2017).

¹⁸ *135.000 Flüchtlinge kommen im September nach Bayern*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 14.09.2015.

będą stosowały Konwencję dublińską w stosunku do imigrantów przybywających do Niemiec, z wyjątkiem tych przybywających z terytorium Grecji.

Oceniając podjęte zarówno przez Unię Europejską, jak i przez poszczególne państwa działania w obliczu kryzysu migracyjnego należy stwierdzić, że były one chaotyczne, niespójne i nie rozwiązywały źródeł problemu, zaś Unia Europejska jako całość poniosła porażkę w obliczu nowej sytuacji. Słusznie zauważyła to Anita Adamczyk twierdząc, że

Unia Europejska nie miała sprawnie działającej polityki migracyjnej. Jej podstawą prawną są artykuły 79 i 80 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Zgodnie z artykułem 80, polityka migracyjna UE opiera się na zasadzie „solidarności i sprawiedliwego podziału odpowiedzialności między Państwami Członkowskimi, w tym również na płaszczyźnie finansowej”. Przepis ten w obliczu napływu imigrantów w 2015 roku stał się podstawą domagania się solidarności w sprawie ich podziału między państwa członkowskie UE¹⁹.

W dniu 9 września 2015 roku Komisja Europejska zaproponowała działania mające na celu odciążenie państw najbardziej dotkniętych kryzysem uchodźczym. Następnym propozycji Komisji Europejskiej było postanowienie Rady Europejskiej o relokacji uchodźców, zobowiązujące 28 państw Unii Europejskiej do rozdzielenia 160 tysięcy osób zlokalizowanych w obozach na terenie Włoch oraz Grecji. Ustalenia zakładały, że nastąpi to do września 2017 roku. Plan poniósł fiasko, gdyż do ustalonej przez państwa UE daty udało się przesiedlić jedynie 28,7% liczby uchodźców²⁰. W wyniku tego zrezygnowano z kwotowego mechanizmu relokacji uchodźców na terenie Unii Europejskiej.

Na nadzwyczajnym szczycie przywódców państw Unii Europejskiej i przywódców pozostałych państw (głównie bałkańskich) 25 października 2015 roku przyjęto 17-punktowy plan mający na celu zredukowanie liczby uchodźców na tzw. szlaku bałkańskim. W 2015 roku większość przybyłych do Niemiec imigrantów skorzystała z tej trasy. W listopadzie tego roku podjęto kolejne dwie decyzje na forum europejskim mające na celu zwalczanie przyczyn migracji oraz ograniczenie napływu uchodźców do Europy poprzez Turcję. Służyć temu miało porozumienie zawarte pomiędzy UE a Turcją, podpisane w dniu 18 marca 2016 roku. W wyniku zawartej umowy Turcja, w zamian za pomoc finansową w wysokości 6 miliardów euro oraz zniesienie wiz dla obywateli tureckich, podróżujących do

¹⁹ A. ADAMCZYK, *Kryzys migracyjny w UE i sposoby jego rozwiązania*, „Przegląd Polityczny” 2016, nr 3, s. 43.

²⁰ *Relokacja uchodźców. Tylko jedno państwo wywiązało się ze zobowiązań*, 25.09.2017, www.wprost.pl (dostęp: 1.01.2018).

państw Unii Europejskiej, zobowiązała się do przyjęcia wszystkich nielegalnie przybyłych z terytorium Turcji do Europy migrantów oraz przekazania takiej samej liczby uchodźców, przebywających w obozach na terenie Turcji. Jednocześnie takie państwa bałkańskie, jak Chorwacja, Macedonia, Słowenia, Węgry oraz Serbia zamknęły swoje granice dla wszystkich osób podróżujących bez wiz. Podjęte działania *de facto* doprowadziły do zamknięcia tzw. szlaku bałkańskiego i zatrzymania fali uchodźców na terytorium Grecji. Zauważyć jednak należy, że samo porozumienie z Turcją budzi liczne kontrowersje. Główne zarzuty pod adresem Turcji sprowadzają się do tego, że państwo to łamie prawa człowieka, ogranicza wolność słowa i mediów oraz wykorzystuje kryzys migracyjny jako narzędzie wpływu na państwa Unii Europejskiej. Ponadto w zamian za przyjęcie nielegalnie przybyłych do Unii Europejskiej migrantów Turcja odsyła głównie tych o niskich kwalifikacjach, czyli takich, których możliwość integracji jest najbardziej ograniczona. Liczne obawy budzi również pomysł zniesienia obowiązku wizowego dla obywateli tureckich. Pojawiające się wątpliwości i zbyt pochopne podpisanie porozumienia z Turcją prawdopodobnie wymusi konieczność renegotjacji zawartych ustaleń.

Kluczowym zadaniem do rozwiązania problemu nielegalnej imigracji pozostaje usunięcie przyczyn, które powodują masowe przemieszczanie się ludności. W sytuacji przedłużających się konfliktów zbrojnych w najbliższym otoczeniu państw europejskich oraz braku stabilności politycznej, społecznej i ekonomicznej wielu państw Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu należy domniemywać, że trwałe rozwiązanie kryzysu migracyjnego nie nastąpi w najbliższym czasie, gdyż źródła problemów powodujących masową migrację ludności wciąż pozostają niezmiennione.

PROCESY DEZINTEGRACYJNE W UNII EUROPEJSKIEJ W KONTEKŚCIE KRYZYSU IMIGRACYJNEGO

Unia Europejska znalazła się w sytuacji, w której głównym wyzwaniem stało się jej przetrwanie. Do problemów wewnętrznych nasilających procesy dezintegracyjne z pewnością można zaliczyć niestabilność i niewydolność instytucji europejskich, źle rozumianą poprawność polityczną oraz nadmierne przestrzeganie – często niezrozumiałych przez społeczeństwa europejskie – norm i procedur. Natomiast do problemów zewnętrznych mających wpływ na proces dezintegracji zaliczamy przede wszystkim szeroko rozumiane aspekty geopolityczne,

w tym kluczową w kontekście kryzysu imigracyjnego destabilizację państw Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu oraz narastanie napięć w różnych regionach świata²¹. Podejmowane przez Unię Europejską próby stabilizowania otoczenia międzynarodowego przyniosły niewielkie rezultaty. Słusznie zauważył to Tomasz Stępniewski, zwracając uwagę, że „utworzona w 2004 roku Europejska Polityka Sąsiedztwa, której jednym z głównych celów jest stabilizacja bliskiego sąsiedztwa Unii, okazała się nieskuteczna”²². Istotnymi elementami dezintegrującymi proces integracji europejskiej okazały się również polityka zagraniczna oraz polityka bezpieczeństwa Unii, które warunkowane są nie tylko wydarzeniami zewnętrznymi, lecz także sytuacją wewnętrzną w Europie. Państwa członkowskie często kierują się odmiennymi celami i wartościami w swoich politykach zagranicznych, co czyni Unię mało efektywną w obliczu globalnych wyzwań, a za takie z pewnością należy uznać międzynarodowe ruchy migracyjne.

Przyczyn takiego stanu rzeczy jest wiele. Jedną z nich z pewnością jest fakt, że przez dekady proces integracji europejskiej w większym stopniu opierał się na rozszerzaniu Wspólnot Europejskich/Unii Europejskiej, a nie na pogłębianiu integracji. Politykom europejskim bezpieczniej było się koncentrować na aspektach ekonomicznych integracji aniżeli na budowaniu unii politycznej. W wyniku tego narodów europejskich nie udało się powiązać stałą i trwałą wspólnotą interesów, nie wspominając już o budowie wspólnej tożsamości europejskiej²³. Kryzysy, z jakimi przyszło się Unii Europejskiej zmierzyć w XXI wieku, szybko obnażyły, jak kruche i mało wytrzymałe są fundamenty, na których zbudowana jest Unia Europejska. Przed ryzykiem braku solidarności pomiędzy państwami, separatyzmem oraz powracającym nacjonalizmem w wielu krajach Unii nie uchroniło ani przypomnienie o negatywnych konsekwencjach II wojny światowej i dobrodziejstwie związanym z integracją europejską, ani racjonalny i słuszny pogląd, że tylko działając wspólnie, państwa europejskie są w stanie sprostać wyzwaniom, jakie niesie globalizacja oraz międzynarodowa konkurencja w XXI wieku.

W toczącej się debacie na temat przyszłości UE od lat pojawiają się głosy o erozji i osłabieniu, a nawet możliwym rozpadzie Unii. Problemem w tym zakresie jest to, że do dzisiaj państwa członkowskie nie są w stanie wypracować jednolitej diagnozy integracji europejskiej, a tym bardziej wspólnej wizji jej przy-

²¹ M. DAHL, B. PISKORSKA, P. OLSZEWSKI, *Europejskie doświadczenia z demokracją i gospodarką rynkową*, s. 29.

²² T. STĘPNIIEWSKI, *Partnerstwo Wschodnie Unii Europejskiej: w poszukiwaniu nowego modelu integracji*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2015, nr 4, s. 242.

²³ G. MÜLLER-BRANDECK-BOCQUET, *Was hält die Europäische Union zusammen?*, ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft, „Wirtschaftsdienst” 2016, nr 6, s. 383.

szłości. Podczas gdy większość państw tzw. starej Unii opowiada się za głębszą integracją, to większości państwom tzw. nowej Unii zdecydowanie bliższa jest idea współpracy pomiędzy suwerennymi państwami narodowymi, oparta przede wszystkim na strefie wolnego handlu. Brak zgody w tym zakresie nieuchronnie prowadzi do powstania Unii Europejskiej dwóch, a nawet wielu prędkości. W trafnej opinii Daniela Schwarzer, po raz pierwszy od zakończenia II wojny światowej mamy do czynienia z sytuacją, w której dalszy proces integracji europejskiej nie postępuje w sposób liniowy i symetryczny, lecz poprzez dezintegrację oraz rosnące zróżnicowanie pomiędzy państwami²⁴. W podobnym duchu wypowiada się Agnieszka Cianciara uważając, że „zmiany modelu integracji, która to zmiana nie jest jednoznaczna z rozpadem UE czy powrotem do państw narodowych, ale może mieć charakter częściowej dezintegracji, wzrostu znaczenia zróżnicowanej integracji oraz wzmacniania integracji nie w ramach całej UE, ale mniejszych grup państw”²⁵. Co doprowadziło do takiego stanu rzeczy? Między innymi fakt, że im większa i bardziej złożona stawała się Unia Europejska, tym trudniej było osiągać w niej kompromisowe stanowiska, zwłaszcza w obszarach wiążących się z ograniczaniem suwerenności narodowej. Uwrażliwienie na tym punkcie jest typowe przede wszystkim dla nowych państw członkowskich, w których ingerencja instytucji europejskich w wewnętrzne sprawy krajowe często jest postrzegana jako próba narzucenia woli przez inne państwa. Proces ten stał się szczególnie widoczny podczas prób zarządzania kryzysem imigracyjnym. Na niewiele zdały się argumenty, że w obliczu zagrożeń globalizacyjnych wspólne działanie państw członkowskich przyniesie więcej korzyści, co wzmocni, a nie osłabi suwerenność państw.

Kryzys imigracyjny wzmocnił również ruchy i partie nacjonalistyczne w Unii Europejskiej, które opowiadają się za rozluźnieniem więzi pomiędzy państwami europejskimi o wzmocnieniu roli państwa narodowego. Wiele z nich otwarcie opowiada się przeciwko dalszej integracji europejskiej, odwołując się do populistycznych argumentów, że trapiące Europę problemy ekonomiczne, społeczne czy polityczne są wynikiem słabnącej roli państwa narodowego. W sytuacji rosnącej niepewności i obaw związanych z postępującą globalizacją, kształtowaniem się nowego ładu międzynarodowego oraz nasileniem się globalnych ruchów migracyjnych przekaz taki trafia na podatny grunt sugerując, że w skom-

²⁴ D. SCHWARZER, *Desintegration und Differenzierung – auf dem Weg zu einem anderen Europa*, ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft, „Wirtschaftsdienst“ 2016, nr 6, s. 390.

²⁵ A. CIANCIARA, *W poszukiwaniu alternatywnych modeli integracji: Europa jako klub klubów*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2015, nr 4, s. 166.

plikowanym i złożonym świecie możliwe są proste rozwiązania. Ugrupowania te, bazując na niepewności i lęku obywateli, wykorzystują kryzys imigracyjny do wzmocnienia swojej pozycji i roli na scenie politycznej, niestety kosztem wzmocnienia postaw odrzucających dorobek integracji europejskiej.

ZAKOŃCZENIE

Przechodząc do odpowiedzi na pytanie o wpływ kryzysu imigracyjnego na procesy dezintegracyjne w Unii Europejskiej należy zauważyć, że jest on jednym z wielu czynników polaryzujących państwa Unii Europejskiej. Rozszerzenie Unii Europejskiej do 28 państw członkowskich w połączeniu z niewystarczającymi reformami instytucjonalnymi, brakiem przejrzystości oraz jej oddaleniem od obywateli musiało nieuchronnie doprowadzić do rosnących różnic pomiędzy państwami. Kryzys finansowy i ekonomiczny w strefie euro obnażył podział Unii na bogate państwa tzw. północy, będące wierzycielami, oraz na biedniejsze państwa południa, będące dłużnikami, z kolei kryzys imigracyjny uwidoczniał podział na tzw. państwa starej i nowej Unii. Analizując ryzyko związane z kryzysem migracyjnym dla państw Unii Europejskiej, należy zwrócić uwagę na nasilenie się z jednej strony procesów dezintegracyjnych w Unii oraz umocnienie się ruchów populistycznych i skrajnie prawicowych, z drugiej zaś na pogłębienie i przyspieszenie integracji w gronie wybranych krajów. Jest to zjawisko groźne, gdyż może doprowadzić do trwałych podziałów w Unii Europejskiej, w efekcie czego zostanie ona jeszcze bardziej osłabiona. Trudno także się zgodzić z podejściem, że sposobem na rozwiązanie problemów jest częściowa dezintegracja w postaci utworzenia Unii Europejskiej wielu prędkości. Niestety scenariusz ten staje się powoli faktem, za co odpowiedzialne są wszystkie państwa członkowskie. Im więcej powstanie form zróżnicowanej współpracy, tym bardziej skomplikowany i mniej przejrzysty stanie się proces podejmowania decyzji w Unii Europejskiej oraz cel integracji europejskiej, w wyniku czego będziemy mieli do czynienia z podzieloną i tracącą na znaczeniu Unią Europejską.

BIBLIOGRAFIA

- ADAMCZYK A., Kryzys imigracyjny w UE i sposoby jego rozwiązania, „Przegląd Politologiczny” 2016, nr 3.
- ANGRIST M.P., Understanding the Success of Mass Civic Protest in Tunisia, „The Middle East Journal” 67 (2013), nr 4.
- CHAMI R. (red.), Libya Beyond the Revolution: Challenges and Opportunities, Washington, DC: International Monetary Fund, Middle East and Central Asia Department, 2012.
- CHOMIAK L., The Making of a Revolution in Tunisia, „Middle East Law and Governance” 3 (2011), nr 1-2.
- CIANCIARA A., W poszukiwaniu alternatywnych modeli integracji: Europa jako klub klubów, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2015, nr 4.
- DAHL M., Europejski kryzys imigracyjny i jego konsekwencje dla Republiki Federalnej Niemiec – aspekty polityczne, społeczne i gospodarcze, „Studia Polityczne” 2016, nr 4(44).
- DAHL M., DZIUDZIK A., Państwa Unii Europejskiej wobec kryzysu imigracyjnego z 2015 roku, „Unia Europejska.pl” 2017, nr 3(244).
- DAHL M., PISKORSKA B., OLSZEWSKI P., Europejskie doświadczenia z demokracją i gospodarką rynkową. Przykład dla Ukrainy, Warszawa: Dom Wydawniczy ELIPSA 2015.
- DAHL M., SKOMOROKHOVA Y., The Balance of Power in the European Union after Brexit, „Studia Europaea” 2017, nr 3.
- DENIS M., LACHER T., LACHER W., Die Folgen des Libyen-Konflikts für Afrika. Gräben zwischen der AU und dem Westen, Destabilisierung der Sahelzone, Berlin: SWP 2012.
- DOMINICZAK P., BARRETT D., HOLEHOUSE M., Calais Migrants Given Green Light to Use European Human Rights Laws to Come to Britain, „The Telegraph”, 02.11.2017.
- Dublin-Verfahren ausgesetzt: Syrien-Flüchtlinge dürfen in Deutschland bleiben, „Spiegel Online” 25.08.2015, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/syrien-fluechtlinge-deutschland-setzt-dublin-verfahren-aus-a-1049639.html> (dostęp: 26.12.2017).
- Folgen der Flüchtlingskriese. Neue Schulden, neue Jobs?, <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/iw-kosten-fluechtlinge-101.html> (dostęp: 21.12.2017).
- International Migration Report 2015. Highlights, New York: United Nations 2016.
- KOSZEL B., Unia Europejska, Niemcy i problem uchodźców (2014-2016), „Rocznik Integracji Europejskiej” 2016, nr 10, s. 145.
- LESIEWICZ E., Strefa Schengen w dobie kryzysu imigracyjnego, „Przegląd Politologiczny” 2016, nr 4.
- MÜLLER-BRANDDECK-BOCQUET G., Was hält die Europäische Union zusammen?, ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft, „Wirtschaftsdienst” 2016.
- OTTAWAY M., HAMZAWY A., Protest Movements and Political Change in the Arab World, Vol. 28, Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace 2011.
- PACEK M., Polska polityka migracyjna a rozwiązania unijne, „Studia Europejskie” 2005, nr 4.
- PREUB R., Zahlen und Fakten zum Syrienkrieg, Bayrisches Fernsehen, www.br.de (dostęp: 26.12.2017).
- Protokoll der Bundespressekonferenz vom 31. August 2015, www.bundesregierung.de (dostęp: 2.01.2018).
- Relokacja uchodźców. Tylko jedno państwo wywiązało się ze zobowiązań, 25.09.2017, www.wprost.pl (dostęp: 1.1.2018).
- ROTH K., At Least Protect the Civilians, „Los Angeles Times”, 13.11.2015.

- SCHWARZER D., Desintegration und Differenzierung – auf dem Weg zu einem anderen Europa, ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft, „Wirtschaftsdienst“ 6 (2016).
- STĘPNIŃSKI T., Partnerstwo Wschodnie Unii Europejskiej: w poszukiwaniu nowego modelu integracji, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2015, nr 4.
- 135.000 Flüchtlinge kommen im September nach Bayern, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, 14.09.2015.
- Syria. Ponad 300 tys. ofiar wojny domowej, „Rzeczpospolita” 13.09.2016.
- YONAH A., DEAN A.C., The Islamic State: Combating the caliphate, London: Lexington Books 2015.

W PŁYW EUROPEJSKIEGO KRYZYSU IMIGRACYJNEGO
NA PROCESY DEZINTEGRACYJNE
W UNII EUROPEJSKIEJ

S t r e s z c z e n i e

W artykule analizowany jest wpływ europejskiego kryzysu imigracyjnego na procesy dezintegracyjne w Unii Europejskiej. Po przedstawieniu genezy i rozwoju kryzysu imigracyjnego w Europie po 2015 roku, autor ukazuje istniejące różnice pomiędzy państwami w kontekście trwającego kryzysu imigracyjnego. W końcowej części opracowania ukazane zostały źródła istniejących różnic pomiędzy państwami członkowskimi. Podjęta została także próba oceny konsekwencji dla Unii Europejskiej dalszego nasilenia się procesów dezintegracyjnych.

Słowa kluczowe: Unia Europejska; kryzys imigracyjny; dezintegracja Unii Europejskiej; integracja europejska.

THE IMPACT OF THE EUROPEAN IMMIGRATION CRISIS
ON DISINTEGRATION PROCESSES IN THE EUROPEAN UNION

S u m m a r y

The article analyzes the impact of the European immigration crisis on disintegration processes in the European Union. After the presentation of the genesis and development of the immigration crisis in Europe after 2015 author, attempts to show the existing differences between countries in the context of the current immigration crisis. The final part of the study shows the source of the existing differences between the Member States. An attempt was also made to assess the consequences for the European Union of further intensification of disintegration processes.

Key words: European Union; immigration crisis; disintegration of the European Union; European integration.